

Obama podruhé: Pokračování v započatém díle

Ondřej Ditrych

Ačkoliv pozice obou kandidátů se podle předvolebních odhadů zdály být v předvečer voleb vyrovnané, výsledek byl nakonec jednoznačný. Barack Obama zvítězil ve všech *battleground states* kromě Jižní Karolíny a s přehledem obhájil prezidentský mandát.

Jaká hlavní úskalí jej v příštích čtyřech letech čekají v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky? Často skloňovanými tématy, kde se mohou objevit náhlé, avšak ne zcela nepředvídatelné krize, je relace s rostoucí a regionálně ambicióznější Čínou a stále nevyzpytatelným putinovským Ruskem, situace kolem iránského jaderného programu, občanská válka v Sýrii a obecněji transformativní politické procesy v arabském světě a jejich nejisté trajektorie.

Stálící v agendě je blízkovýchodní mírový proces – gordický uzel mezinárodní politiky, který sice Obama nejeví významnější snahu ani rozvázat, ani rozseknout, na druhé straně jistě nebude chtít být prezidentem, za jehož administrativy byla definitivně pohřbena vize soužití izraelského a palestinského národa ve dvou mezinárodně uznaných, fungujících a z bezpečnostního hlediska zajištěných státech. Přimět Benjamin Netanjahua, jehož téměř jistě čeká v lednu zvolení, aby se vzdal realizace plánů jako je výstavba koridoru E1, které toto řešení dále výrazně problematizují, bude pro Bílý dům nemalým oříškem.

Prozatím spíše opomínaným tématem je vývoj bezpečnostního prostředí v Afghánistánu na pozadí stahování zahraničních spojeneckých jednotek a nahrazení NATO ISAF po roce 2014 novou, rozsahem i úkoly podstatně skromnější misí. Talibanizace nebo další kolo občanské války, zvláště v návaznosti na chystané prezidentské volby, které budou znamenat změnu rozložení vlivu afghánistánských formálních i neformálních politických institucí, jsou zde reálnou možností. Schopnosti americké administrativy reagovat na tento vývoj vzhledem k únavě z více než desetileté expediční mise budou omezené, zatímco odpovědnost za vývoj v zemi bude ze sebe jen těžko setřásat.

Foreign Policy Papers

Kromě těchto alespoň dílem očekávatelných krizí (*known unknowns*) je třeba samozřejmě počítat s postrachem všech plánovačů – krizemi zcela neočekávanými (*unknown unknowns*).

Těžko říci, které z uvedených témat Obamovi zamotá hlavu nejvíc. Na obecné úrovni lze ale konstatovat, že hlavní výzvou, která zastřešuje řadu z nich, bude v jeho druhém období pokračování v již započatém díle: uvádění v život nové americké “velké strategie” pragmaticky reagující na klesající schopnost USA ovlivňovat mezinárodní dění v důsledku proměňující se globální rovnováhy moci v důsledku posilování *emerging powers*. Podle této strategie by měla opustit velmocenské výsluní a stát se prvním mezi rovnými – hráčem, který nadále ovlivňuje dění ve světě, nicméně ne již z pozice globálního hegemonu, ale spíše prostřednictvím regionálního *offshore balancing*; věnovat více prostředků na budování státu doma (a ne ve vzdálených eurasijských krajích) a soustředit je do strategicky významných oblastí, jakými je – a na tom panuje ve Washingtonu široký konsensus – východní Asie a Tichomoří (na úkor bohaté a bezpečné Evropy); pokračovat v zajišťování *global commons* a prosazování liberálních hodnot ve světě, nicméně ne sama a jednostranně, ale ve spolupráci s ostatními členy mezinárodního společenství

Praktické kroky Obamovy administrativy v prvním období toto nakročení k proměně americké zahraničněpolitické identity v zásadě potvrzují. Spojené státy se stahují z Iráku a (po nepřilíživě vydařeném pokusu o posílenou strategii COIN skrze dočasný *surge*) z Afghánistánu. Je připraven plán postupného omezování vojenských výdajů (o 500 miliard USD v příštím desetiletí) a stažení části amerických ozbrojených sil Evropy, zejména dvou brigád z Německa (2013-2014). Politika *resetu* s Ruskem ústí v přehodnocení plánů na vybudování třetího pilíře protiraketové obrany GMD ve střední Evropě a

podpis nové smlouvy START. Stále více jsou v *global governance* minilaterální formáty jako G-20. Ze slovníku Bílého domu mizí výraz “globální válka proti teroru”. A dosavadní reakce na proměňující se dynamiku ve východní Asii zcela zapadá do konceptu *offshore balancing*.

K pokračování této strategie by měla přispět skutečnost, že ačkoliv jako jiní američtí prezidenti před ním i Obama se zdá být rozhodnut vystavět si ve svém druhém období pomník, bude na něm podle všech náznaček pracovat hlavně na poli politiky domácí: vyvedením USA z ekonomické krize a konsolidováním veřejných rozpočtů (a zároveň vyvarováním se přitom pádu z obávaného *fiscal cliff*), uvedením v život reformu zdravotního pojištění, snahou nalézt řešení palčivé otázky imigrace nebo přivést Ameriku na cestu budování zelené ekonomiky.

Na druhé straně, při zkracování plachet americké zahraniční politiky bude muset dále vypořádávat s rivaly, jež nemají příliš vůle podílet se na nákladech spojených s poskytováním globálních veřejných statků, které dnešního hegemonu čím dál více vyčerpávají; nevypočitatelnými spojenci, kteří mohou USA zavléct do obtíží; i strategickou zahraničněpolitického *establishmentu* založenou na identitě liberálního impéria a americké výjimečnosti. Zpočátku váhavý, nakonec ale rozhodný postoj a role při operaci v Libyi, rostoucí zapojení do dění v Sýrii (nejnověji uznání opoziční vlády a výhled poskytování vojenské pomoci rebelům) nebo dramatický nárůst používání bezpilotních letounů k paralyzaci regionálních teroristických hnutí v Pákistánu, Jemenu, Somálsku a do budoucna pravděpodobně i v Mali dobře ilustrují tuto strategickou kulturu i obtíže stojící před politikou omezující globální nasazení mocnosti, jejíž tvůrci zahraniční politiky jsou navyklí vnímat vše jako problém a zároveň disponují vojenskými prostředky a moderními

technologiami, které mohou k jeho řešení okamžitě nasadit, s účty splatnými až ve vzdálené a neurčité budoucnosti.

Tyto překážky nelze patrně jednoduše překonat, pouze překonávat. Z pohledu střední Evropy je klíčové, aby nová americká administrativa při posilování nových aliančních pout nezapomínala na spojence na starém kontinentu. Aby podporovala životaschopné NATO 3.0, silnou a v budoucnu pravděpodobně federalizovanou EU, vytvoření transatlantické zóny volného obchodu (jednání o široce koncipované dohodě právě začínají, ale nebudou

snadná). Aby spolu s EU nadále aktivně utvářela globální systém norem (například podporou *drones* režimu a ustavení pravidel kybernetické války), do kterého se postupně socializují noví aktéři. A aby ve snaze o management velmocenské politiky ve vztahu k Rusku, včetně dojednávání nových dohod o kontrole zbrojení, nepřekročila tenkou hranici, kdy se uměřenost mění v *appeasement*.

Ondřej Ditrych působí v Ústavu mezinárodních vztahů v Praze a při CERI, Sciences Po v Paříži.

CENAA Policy Papers

No. 1/2013, Vol. 2

Centrum pre európske a severoatlantické vzťahy

Tolstého 9, 811 06 Bratislava

www.cenaa.org/publikacie/policy-papers/